

Crkva, evangelizacija i sveze koinonie

Izvjeshće o međunarodnim konzultacijama između Katoličke crkve i Svjetske evanđeoske alijanse (1993.-2002.)

Predgovor

Mi, predstavnici dviju kršćanskih tradicija¹ koje su tijekom povijesti bile duboko razdijeljene, sudjelovali smo u opsežnim konzultacijama, za koje se nadamo da će doprinijeti poboljšanju budućih odnosa. Bilo je to značajno iskustvo za nas. Potječemo iz snažnih i živih kršćanskih zajednica. Katolička crkva je najveća zajednica kršćana na svijetu, koja danas broji preko milijardu članova. Evanđeoski pokret, koji je ukorijenjen u reformaciji, jest jedan od najdinamičnijih suvremenih izričaja kršćanstva, koji iskazuje brz rast u brojnim dijelovima svijeta. Svjetska evanđeoska alijansa je predstavnik otprilike 150 milijuna među više od 200 milijuna evanđeoskih kršćana. Pa ipak, unatoč iznimkama tijekom stoljeća, od Zinzendorfa i Wesleyja do Schaffa i Congara, obje tradicije su provele mnogo vremena izolirane jedna od druge. Naše zajednice su razdijeljene različitim povijestima i teologijama, kao i štetnim stereotipima i međusobnim nerazumijevanjem. Takva otuđenost i nerazumijevanje doveli su do neprijateljstava i konflikata, koji i u naše vrijeme razdjeljuju Kristovo tijelo.

Međutim, znatan broj katoličkih i evanđeoskih vjernika počeo se međusobno upoznavati i pritom otkrivati koliko toga im je zajedničko. Ova promjena je dijelom uvjetovana situacijskim čimbenicima: kulturnim i političkim promjenama u drugoj polovici 20. stoljeća, porastom demokracije u zemljama u kojima su ranije vladale represivne i autoritativne vlasti, miješanjem naroda i vjeroispovijedi u našim, sve raznolikijim, kulturama, otkrićem zajedničkih interesa na području etike i borbe protiv sekularizma. Izmjene u odnosima između evanđeoske i katoličke zajednice djelomično su potaknute unutarnjim promjenama: npr., u katolicizmu zbog *Drugog vatikanskog koncila*, a među evanđeoskim vjernicima zbog utjecaja *Lausanskog zavjeta*. Konačno, dalekovidni pojedinci iz obiju tradicija, kao i znatan broj inicijativa čiji je cilj promicanje većeg međusobnog poštovanja i razumijevanja, formirale su nove stavove. Služba Billyja Grahama se posebno

1 Katolička crkva i Svjetska evanđeoska alijansa službeni su nazivi ovih dvaju sponzorskih tijela. Navođenjem njihovih službenih imena sponzori ovih Konzultacija ne žele ni na koji način prisvajati pojmove "katolički" niti "evanđeoski" isključivo za sebe.

ističe u tome. I što je najvažnije, u obje tradicije sve više dolazi do shvaćanja da naše neprestane podjele ometaju širenje evanđelja.

Uslijed ovih promjena u svijetu i u našim crkvama, mnogi katolički i evanđeoski vjernici su počeli međusobno komunicirati i surađivati, pa i moliti se zajedno. Pritom ne samo da su postali prijatelji, nego su počeli otkrivati jedni druge kao braću i sestre u Gospodinu. Korisno je napomenuti neke od ovih formalnih inicijativa, koje su opsežnije opisane u dodatku.

Prvi međunarodni dijalog između katoličkih i evanđeoskih vjernika započeo je tako što su se između 1978. i 1984. godine sudionici s obje strane bavili temom misije. To je 1985. godine rezultiralo izvješćem o njihovoj diskusiji. Ovaj međunarodni dijalog je, s katoličke strane, sponzoriran od *Tajništva za promicanje jedinstva kršćana*. Evanđeoski sudionici poput Johna Stotta, premda jesu privučeni iz brojnih crkava i kršćanskih organizacija, nisu bili službeni predstavnici nijednog međunarodnog tijela.

Trenutačne konzultacije predstavljaju bitan događaj za naše odnose. Po prvi put su ovi sastanci sponzorirani od međunarodnih tijela s obje strana: *Svjetske evanđeoske alijanse* i *Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana*. Ova inicijativa je u konačnici rezultirala formalnim konzultacijama koje su započele 1993. godine u Veneciji, a nastavile su se u Tanturu u Jeruzalemu 1997., u Williams Bayu u Wisconsinu 1999., u Mundeleinu u Illinoisu 2001. i u Swanwicku u Engleskoj 2002. godine.

Početni sastanci su nas naveli da se usredotočimo na dva glavna područja: na crkvu i na njezinu misiju. Kako se diskusija nastavljala, postalo je jasno da će nam zajedničko promišljanje o biblijskoj ideji *koinonia* pomoći u razjašnjavanju izvrsnih konvergencija i razlika u našim poimanjima crkve (1. dio). Fokus misije razvio se u promišljanje o evangelizaciji i s njome povezanim pitanjima vjerske slobode, prozelitiziranja i zajedničkog svjedočenja u svjetlu *koinonia* (2. dio).

Svrha ovih konzultacija bila je prevladati nesporazume, postići bolje međusobno razumijevanje kršćanskog života i nasljeđa druge strane, te promicati bolje odnose među evanđeoskim i katoličkim vjernicima. Ovaj dokument rezultat je prvog niza diskusija, a bavi se ograničenim brojem pitanja.

Tijekom ovih razgovora, koji su se vodili u iznimno srdačnom i otvorenom okruženju, svaka strana je jasno i iskreno izrazila svoja teološka uvjerenja i tradiciju, te saslušala onu drugu stranu. Zajedno su nastojali utvrditi postoje li sličnosti ili čak slaganja o teološkim pitanjima koja već dugo razdvajaju evanđeoske i katoličke vjernike, te u kojim pitanjima postoje jasne razlike.

Ove konzultacije donose proizvod svog rada sponzorskim tijelima, sa zahvalnošću za potporu koju su pružili ovom projektu. Nadamo se da će vam studija biti korisna i da će doprinijeti promicanju evanđelja te donijeti slavu našem Gospodinu.

Status izvješća

Izvješće koje je ovdje objavljeno plod je međunarodnih konzultacija između Katoličke crkve i Svjetske evanđeoske alijanse. U pitanju je dokument za studiranje, kojeg su kreirali sudionici na konzultacijama. Ovlaštena tijela koja su odredila sudionike dopustila su izdavanje *Izvješća* kako bi se o njemu moglo diskutirati. Nije u pitanju autoritativna deklaracija niti Katoličke crkve niti Svjetske evanđeoske alijanse, koji će isto tako ocijeniti ovaj dokument.

KATOLICI, EVANĐEOSKI VJERNICI I KOINONIA

A. Crkva kao *koinonia* (zajednica, komuna)

(1) Spominjanje pojma *koinonia* dovodi do jednog, za ekleziologiju bitnog, pojma, jer sugerira sve ono što povezuje kršćane. *Koinonia* je nedvojbeno “rani i bitan aspekt crkve i njezinog jedinstva.”² Biblijska riječ *koinonia* može se prevesti na više načina: zajedništvo, pripadanje, komuna, sudjelovanje, partnerstvo ili dijoničarenje. Evanđeoski vjernici se često služe pojmom “zajedništvo”, dok katolici uglavnom govore o “zajednici”.

1. Novozavjetno zajedništvo

(2) U Pavlovim spisima pojam *koinonia* se često odnosi na odnos koji vlada među kršćanima na temelju njihovog odnosa prema božanskim osobama. Pavao govori korintskim kršćanima: “Bog koji vas pozva u zajedništvo Sina svojega Isusa Krista, Gospodina našega” (1 Kor 1,9). Pavao spominje “milost Gospodina Isusa Krista, ljubav Boga i zajedništvo Duha Svetoga” (2 Kor 13,13). Na drugim mjestima govori čitateljima da je primio “desnicu zajedništva” od Jakova, Kefe i Ivana (Gal 2,9). Drugom prilikom je upozoravao korintске vjernike da ne stupaju u zajedništvo s nevjernicima, postavljajući retoričko pitanje: “Ili kakvo zajedništvo svjetlo s tamom?” (2 Kor 6,14). U Filipljanima 1,5-7 se vjerojatno misli na partnerstvo.

(3) Pojam *koinonia* pojavljuje se i u Djelima 2,42, gdje se opet radi o zajedništvu: “Bijahu postojani u nauku apostolskom, u zajedništvu, lomljenju kruha i molitvama.” Nejasno je na kakvo je točno zajedništvo Luka mislio, ali jasno je da

2 John Reumann, “Koinonia u Svetom pismu: Pregled biblijskih tekstova”, *Na putu prema punijoj koinoniji: Službeno izvješće o Petoj svjetskoj konferenciji o vjeri i poretku*, “Vjera i poredak”, rad broj 166 (Ženeva, 1994.) str. 62.

je u pitanju neka vrst povezanosti vjernika, koju su primili po Kristu u solidarnosti s apostolima. U 2 Kor 8,4 i 9,13 pojam se odnosi na dijeljenje materijalnih dobara među sobom.

(4) Ivanovi spisi potvrđuju smisao pojma *koinonia* kao zajedništva. Pisac prve poslanice govori kako je objavio ono što je vidio “da i vi imate zajedništvo s nama. A naše je zajedništvo s Ocem i sa Sinom njegovim Isusom Kristom” (1 Iv 1,3). U 7. i 8. stihu ponovno se govori o zajedništvu sa Sinom i među kršćanima. Jasno je da je zajedništvo s Bogom u Kristu temelj zajedništva s drugim vjernicima, koji su pripadnici Kristovog tijela. Trebaju biti jedno kao što su Otac i Sin u Trojstvu - jedno (Iv 17,11.21).

2. Razni naglasci u tumačenju Novog zavjeta

(5) I za evanđeoske i rimokatoličke vjernike zajedništvo s Kristom uključuje transformirajuću uniju putem koje vjernici postaju “*koinonoi* božanske naravi umakavši pokvarenosti koja je u svijetu zbog požude” (2 Pt 1,4). Katolici su skloni tumačiti pojam *koinonia* iz ovog ulomka kao sudjelovanje u božanskom životu i “naravi”, dok će evanđeoski vjernici tumačiti *koinonia* kao zavjetno zajedništvo, jer ono obuhvaća bijeg od moralne iskvarenosti i svjetovnosti. Prema brojnim istočnim crkvenim ocima, vjernikovo sudjelovanje u životu Krista i crkve vodi ka procesu njegovog pobožanstvenjenja (*theosis, deificatio*). Evanđeoski vjernici rezervirani su prema ideji *theosisa*: ova riječ se ne nalazi u Bibliji i pati od, smatraju oni, previše dvosmislenosti. Čini se kao da riječ sugerira da će vjernici posjedovati suštinu božanstva, što je značenje koje i katolička doktrina odbacuje. Evanđeoski vjernici se slažu da otkupiteljska milost s jedne strane obnavlja izvornu božansku sliku, koja je oštećena i ukaljana ljudskim grijehom (Kol 3,10), a da s druge strane Duh transformira vjernike, čineći ih nalik drugom Adamu, mijenjajući ih “iz slave u slavu” (1 Kor 15,48-49; 2 Kor 3,18), što je proces koji će se dovršiti tek kad se Krist, Gospodin i Spasitelj, vrati iz neba (Fil 3,20-21; 1 Sol 5,23-24).

(6) Katolici vjeruju da sakramenti predstavljaju Kristove instrumente provedbe transformirajućeg jedinstva s božanskom naravi (1 Kor 12,12-13, gdje vide vodeno krštenje, i 10,16-17, euharistiju). U ovakvim ulomcima oni čuju drugačije (katolici bi rekli: dublje), sakramentalnije i aktivnije konotacije riječi “*koinonoi*” nego što ih izražava riječ “zajedništvo”. Mnogi evanđeoski vjernici smatraju sakramente božanskim sredstvima milosti, odnosno “odredbama”, koje su “vidljive riječi” što navješćuju (*kataggellete*, 1 Kor 11,26), ili su znaci i pečati milosti jedinstva s Kristom: milosti koju treba primiti i u njoj uživati isključivo pod uvjetom da osobno u nju vjerujemo.

3. Stajališta o pojmu *communio sanctorum*

(7) Premda je najraniji prijevod pojma *communio sanctorum* iz Apostolskog vjerovanja glasilo “zajedništvo svetih ljudi” (svetaca), ova formulacija je prevedede-

na kao referenca na “svete stvari” (sakramente).³ Međutim, doktrinarni značaj pojma *communio sanctorum* (*koinonia ton hagion*) nije bio podvrgnut samo jednom tumačenju. U kasnijem zapadnom prihvaćanju pojma pobožanstvenjenja, ono je naglašavano kao sudjelovanje u euharistiji. Evanđeoski vjernici preferiraju prevesti *communio sanctorum* kao “zajedništvo svetih ljudi” ili “svetih”, s time da su sveti svi oni koji istinski vjerom pripadaju Isusu Kristu; oni shvaćaju “zajedništvo” kao svezu koja povezuje sve kršćane iz svih generacija.

(8) Evanđeoski vjernici tijekom povijesti nisu pridavali isti značaj sakramentima, niti su povezivali posvećenje s njima toliko izravno koliko su to činili katolici. Oni se drže “forenzičkog” (tj. pravosudnog) značenja opravdanja i skloni su koristiti se dramskim i pravnim rječnikom. Prema njihovom shvaćanju, Biblija je sklonija kategorijama kao što su kršenje i obnova saveza, osuda i oslobođenje, neprijateljstvo i pomirenje, nego kategoriji sudjelovati u biću. Ipak, s apostolom Pavlom potvrđuju da je svatko tko je u Kristu postao novo stvorenje (2 Kor 5,17; Gal 6,15). Sveti Duh donosi radikalnu promjenu: novo rođenje odozgor.

(9) I katolici i evanđeoski vjernici iščekuju da će konačni Isusov dolazak donijeti savršeno zajedništvo u Kraljevstvu. Kroz prizmu ovog iščekivanja, katolici i evanđeoski vjernici trebaju težiti za dubljim zajedništvom u ovom svijetu, čak i ako se ne slažu, među sobom, po pitanju sredstva putem kojeg se to može ostvariti i do mjere u kojoj se može realizirati prije Kristovog povratka. Budući da su biblijski tekstovi autoritativni i za katolike i za evanđeoske vjernike, oni pružaju čvrst temelj za naš razgovor. Sve veća upoznatost s biblijskim kategorijama na obje strane, uz novije i revidirane interpretacije sakramentalne teologije, sugerira da *koinonia* i dalje ostaje obećavajuća tema daljnjih istraživanja u našim razgovorima.

B. Naša shvaćanja crkve i drugih kršćana

1. Noviji događaji

(10) Na Drugom vatikanskom koncilu katolici su izložili svoje karakteristično shvaćanje naravi Crkve, kao i njihov odnos prema drugim kršćanima. I evanđeoski vjernici su tijekom posljednjih desetljeća istraživali ovo područje na većim konferencijama koje su se bavile misijom. Bit će dobro opisati stajališta ovih dviju zajednica prije nego što istaknemo njihove implikacije za međusobno razumijevanje.

(11) Drugi vatikanski koncil označio je razvoj u ekleziološkom samorazumije-

3 O pojmu “*communio sanctorum*” u Apostolskom vjeroispovijedanju, vidi J. N. D. Kelly, *Rana kršćanska ispovijedanja vjere*, 3. izdanje (New York, 1972.) str. 389-90. Ovo sakramentalno tumačenje preferiraju Stephen Benko, *Značenje zajedništva svetih* (Naperville, Ill, 1964.) i Werner Elert, *Euharistija i zajedništvo crkve u prva četiri stoljeća* (St. Louis, 1966.), 1. poglavlje i ekskursi 1, 2 i 3.

vanju Katoličke crkve. Umjesto da postavi jednostavan identitet između Kristove crkve i sebe, *Lumen Gentium* uči da “Kristova Crkva (...) postoji u Katoličkoj Crkvi” (LG 8).⁴ Evanđeoski je pokret, s druge strane, poprimio svoj karakteristični moderni oblik uslijed utjecaja probuđenja iz 18. i 19. stoljeća (kojima su prethodili pijetizam i puritanizam): ova probuđenja su prelazila denominacijske granice i relativizirala njihov značaj. S rimokatoličke strane, priznavanje “drugih” koji isto tako pripadaju Kristu poprima obličje isticanja istinskih kršćanskih elemenata i darova u njihovim zajednicama, a s evanđeoske strane dolazi do priznavanja postojanja istinskih vjernika u kojima prebiva Kristov Duh i među katolicima.

2. Katolička stajališta

(12) Drugi vatikanski sabor u svojem Ustavu Crkve (*Lumen gentium*) ovako govori o svezama između katolika i drugih kršćana:

“To je jedina Kristova Crkva (...) u ovome svijetu ustanovljena i uređena kao društvo, postoji u Katoličkoj Crkvi kojom upravljaju Petrov nasljednik i biskupi s njime u zajedništvu, premda se i izvan njezina ustroja nalaze mnogi elementi posvećenja i istine” (LG 8).

“Crkva zna da je zbog više razloga povezana s onima koji su kršteni te se diče kršćanskim imenom, ali ne ispovijedaju cjelovitu vjeru ili ne drže jedinstvo zajedništva pod Petrovim nasljednikom. Ima, naime, mnogo onih koji poštuju Sveto pismo kao pravilo vjere i života te pokazuju iskrenu vjersku revnost, s ljubavlju vjeruju u Boga Oca svemogućega i u Krista, Sina Božjega i Spasitelja (...) K tomu pridolazi zajedništvo u molitvama i drugim duhovnim dobrima te, štoviše, i prava povezanost u Duhu Svetom, koji po darovima i milostima također u njima djeluje svojom posvećujućom snagom te je neke od njih ojačao sve do prolijevanja krvi” (LG 15).

(13) U svojem *Dekretu o ekumenizmu (Unitatis Redintegratio)*, Drugi vatikanski sabor II dovodi koncepciju eklezijalnih elemenata u vezu s pojmom *koinonia*. Dekret ilustrira katoličko stajalište o potpunom zajedništvu. Crkva potvrđuje: “Duh Sveti koji prebiva u vjernicima te ispunja; svu Crkvu i njome upravlja, udjelotvoruje to divno zajedništvo vjernika i sve ih povezuje tako prisno u Kristu da je on počelo jedinstva Crkve” (UR 2). Dekret dalje navodi kako Duh ostvaruje i usavršava ovo divno jedinstvo “po vjernom propovijedanju evanđelja, po podjeljivanju sakramenata i po upravljanju u ljubavi” (vidi UR 2).

(14) U sljedećem ulomku Dekret o ekumenizmu razjašnjava odnose s drugim zajednicama i raspravlja o “nesavršenom zajedništvu”, koje je iznimno bitno za suvremene međucrkvene odnose. Dekret navodi da su se neki kršćani odvojili od potpunog zajedništva s Katoličkom Crkvom, ali da ipak stoje u stvarnom, premda

4 Popis kratica nalazi se na kraju Izvješća.

nesavršenom, zajedništvu s njom, jer “... mnogi i izvrsni elementi ili dobra, od kojih se – uzetih zajedno – izgrađuje i oživljuje sama Crkva, mogu postojati također izvan vidljivih ograda Katoličke crkve: pisana Božja riječ, život milosti, vjera, nada i ljubav te drugi unutrašnji darovi Duha Svetoga i vidljivi elementi” (UR 3).

(15) U daljnjem odjeljku Dekreta o ekumenizmu isti se pojam nesavršenog zajedništva odnosi osobito na protestantske zajednice. Koncil govori o vjerovanju u Sveto Trojstvo i o ispovijedanju Isusa Krista kao Boga i Gospodina kao jedinog Posrednika između Boga i čovjeka (vidi UR 20). Zatim govori o ljubavi i čašćenju Svetog pisma, potvrđujući: “svete su riječi u samom dijalogu izvrsno sredstvo u moćnoj ruci Božjoj da se postigne ono jedinstvo koje Spasitelj pruža svim ljudima” (UR 21). Pravilno izvršeno krštenje “tvori sakramentalnu svezu jedinstva koja vlada među svima što su njime preporođeni. Ipak, sam po sebi krst je tek početak i ishodište jer on sav teži za postizanjem punine života u Kristu” (UR 22). Papa Ivan Pavao II potvrđuje učenje Drugog vatikanskog sabora o “mnogim elementima posvećenja i istine” u drugim kršćanskim zajednicama, kao i o zajedništvu koje, premda nesavršeno, postoji između njih i Katoličke Crkve (UUS 11).

(16) Svi ovi čimbenici pružaju konkretnost uporabi koncepcije pojma *koinonia* među rimokatolicima. Oni jasno naznačuju da relevantni eklezijalni elementi pronalaze svoj izričaj u djelima vjere, nade i ljubavi. Stupanj zajedništva ne može se ocijeniti samo izvanjskim i vidljivim sredstvima, jer zajedništvo ovisi o realnosti života u Duhu.

3. Evanđeoska stajališta

(17) Evanđeoski vjernici na sličan način ističu da najbitniju svezu predstavlja život Duha, koji potječe iz jedinstva s Kristom. Ova sveza nastaje kad se evanđelje prigrlji vjerom, a temelj je vidljivog izričaja jedinstva, odnosno da bude *koinonia* svih kršćana. Za evanđeoske vjernike vidljivost crkve je podložna ovoj primarnoj istini. *Evanđelje Isusa Krista: Evanđeosko proslavljanje* ispovijeda:

Svi kršćani su pozvani na jedinstvo u ljubavi i jedinstvo u istini. Kao evanđeoski vjernici koji izvode svoje ime iz samoga evanđelja, mi proslavljamo ovu radosnu vijest o Božjem spasonosnom djelu u Isusu Kristu kao istinsku svezu kršćanskog jedinstva, bilo među organiziranim crkvama i denominacijama, ili u brojnim međudenominacijskim zajedničkim pothvatima kršćana. Biblija objavljuje da su svi oni koji istinski vjeruju u Krista i Njegovo evanđelje Božji sinovi i kćeri po milosti, te shodno tome braća i sestre u Kristu.⁵

Kao što je u *Lausannskom zavjetu* iz 1974. navedeno:

5 “Poziv na evanđeosko jedinstvo: ‘Evanđelje Isusa Krista: Evanđeosko proslavljanje’”, *Christianity Today* 43:7 (14. lipnja 1999.) str. 49-56. Dokument je preveden na hrvatski jezik i objavljen u ovom broju časopisa Kairos, str. 259-267.

“Evangelizacija svijeta podrazumijeva da cijela Crkva čitavom svijetu prenese potpuno evanđelje. Crkva je u središtu Božjeg plana i određena je za širenje evanđelja. Crkva koja propovijeda križ, mora i sama biti označena križem. Ona postaje kamenom spoticanja u zadaći evangelizacije kad izda evanđelje ili kad joj nedostaje živa vjera u Boga, autentična ljubav prema bližnjem odnosno neokaljeno poštenje u svim djelatnostima, uključujući promidžbu i financije. Crkva je prije svega zajednica Božjih ljudi, a ne institucija, i ne smije se poistovjetiti ni s jednom određenom kulturom, društvenim ili političkim sustavom, kao ni ljudskom ideologijom” (Iv 17,18; Mt 28,19.20; Dj 1,8; 20,27; Ef 1,9.10; 3,9-11; Gal 6,14.17; 2 Kor 6,3.4; 2 Tim 2,19-21; Fil 1,27) (*Lausanski zavjet* 6).

Evanđeoski vjernici se drže reformacijske doktrine o “nevidljivoj crkvi” (doduše, uz različite stupnjeve naglašenosti) bez odbacivanja značaja vidljive crkve, kako je implicirano u *Amsterdamskoj deklaraciji*:

“Jedna univerzalna crkva jest transnacionalna, transdenominacijska i multietnička obitelj vjere. U najširem smislu, crkva obuhvaća sve otkupljene iz svih razdoblja, kao jedno Kristovo tijelo koje se proteže kroz vrijeme kao i kroz prostor. U svijetu crkva postaje vidljiva u lokalnim zajednicama koje se okupljaju i čine sve ono što, prema Svetom pismu, crkva treba činiti (*Amsterdamska deklaracija* 9).

(18) Evanđeoski vjernici inzistiraju (baš kao i rimokatolici) da se treba služiti disciplinskim i doktrinarnim kriterijima u eklezijalnom izražavanju jedinstva što ga imamo u Kristu. “Crkvena disciplina utemeljena na Bibliji i pod vodstvom Svetog Duha od ključnog je značaja za dobrobit i službu Božjeg naroda.”⁶ U svijetu i crkvama narušenima ljudskim neuspjehom, crkvena disciplina može iziskivati suzbijanje konkretnih oblika zajedništva čak i u slučajevima gdje su prekršitelji apostolskog nauka priznati kao braća i sestre (vidi 2 Sol 3,14-15). To se odnosi na odstupanja u svim sferama života, kako u ispovijedanju vjere, tako i u ponašanju, jer su neodvojivi. Neki evanđeoski vjernici smatraju da konkretne mogućnosti za zajedništvo ovise o stupnju dogovora glede apostolskog svjedočanstva koje nalazimo u Novom zavjetu.

Manilski proglas oslikava rezultirajuće stavove među današnjim evanđeoskim vjernicima:

“Kada kažemo “čitava crkva” time ne tvrdimo da su univerzalna crkva i evanđeosko kršćanstvo jedno te isto. Jer priznajemo da postoje mnoge crkve koje nisu dio evanđeoskoga pokreta. Stavovi evanđeoskih kršćana prema Rimokatoličkoj i pravoslavnim crkvama razlikuju se u velikoj mjeri. Neki se evanđeoski kršćani mole, razgovaraju, proučavaju Sveto pismo i djeluju zajedno s tim crkvama. Drugi se snažno protive bilo kakvom obliku dijaloga ili suradnje s

6 “Čikaški poziv: Apel svim evanđeoskim vjernicima” (1977.), *Rastući konsenzus: Crkveni dijalozi u SAD-u, 1962.-1991.*, Joseph Burgess i Jeffrey Gros, ur. (New York 1995.), str. 579

njima. Svi su svjesni da među nama postoje ozbiljne teološke razlike. Gdje god je to prikladno i sve dok se ne kompromitira biblijska istina, može se surađivati na područjima kao što su prevođenje Biblije, proučavanje suvremenih teoloških i etičkih pitanja, društveni rad i političko djelovanje. No ipak želimo jasno istaknuti da zdrava evangelizacija zahtijeva zdravu posvećenost biblijskom evanđelju.” (*Manilski proglas* 9).

4. Koje elemente crkve prepoznajemo jedni u drugima?

(20) Kao katolički i evanđeoski vjernici dijelimo isto Sveto pismo⁷ i vjerovanje da je ono nadahnuto od Svetog Duha. Potvrđujemo jedinstvenu posredničku Kristovu ulogu, Njegovo utjelovljenje, smrt i uskrsnuće za naše spasenje. Zajedno potvrđujemo našu vjeru u trojedinog Boga Oca, Sina i Svetog Duha. I jedni i drugi možemo moliti Gospodinovu molitvu i ispovijedati Apostolsko i Nicejsko vjerovanje.⁸ Potvrđujemo da evanđelje poziva na obraćenje i na disciplinirani život u milosti Isusa Krista, te vjerujemo u konačno obećanje o vječnoj nagradi. Prepoznajemo kršćansku odgovornost služenja i promicanja pravde u svijetu. Dijelimo istu nadu u Kristov povratak kao suca i otkupitelja, kad će se naše spasenje upotpuniti. Zajedno se možemo prisjećati svih onih koji su svojom krvlju posvjedočili o našoj zajedničkoj vjeri i koji sada proslavljaju potpuno zajedništvo pred našim božanskim Spasiteljem.

(21) Jedan od rezultata međucrkvene suradnje i dijaloga jeste veće uzajamno poštovanje među razdijeljenim kršćanima. (Postupno kretanje prema boljem priznavanju eklezijalnog statusa drugih kršćanskih zajednica obilježava moderne i suvremene događaje.) Stoljećima se, pod snažnim utjecajem polemika i vjerskih ratova, priznavanje i ugrađivanje u istinitu crkvu pojednostavljeno smatralo crno-bijelim pitanjem. Ili ste bili u istinskoj crkvi ili u lažnoj ustanovi, odnosno sekti. Ili ste bili član u punom smislu riječi, ili ste bili izvan crkve i lišeni svake nade za spasenje. Pa ipak, svijest o duhovnoj kompleksnosti nije bila potpuno potisnuta. Rimokatolička crkva je priznavala valjanost krštenja koja su obavljali heretici, te je priznavala “krštenje iz želje”. Reformatori iz 16. stoljeća nisu poricali postojanje elemenata istinske crkve u rimokatoličanstvu. Premda je Luther povremeno nazivao papu Antikristom, priznavao je da ostatak crkve postoji u rimskoj zajednici. Calvin jest pisao o svojim rimokatoličkim protivnicima kao o “mutikašama koje se neće libiti ulagati uzaludni trud ukrašavajući svoje sinagoge imenom crkve”, ipak je priznavao postojanje tragova (*vestigia*), ostataka (*reliquias*), oznaka (*symbola*) i znakova (*signa*) crkve pod papinstvom. Crkve pod rimokatoličkim

7 Držimo većinu biblijskih knjiga, ali katolički kanon obuhvaća i knjige koje protestanti nazivaju “apokrifnima”, a katolici “deuterokanonskima”.

8 “Ispovijedanje jedne vjere: Evanđeoski odziv Svjetske evanđeoske zajedničke radne skupine za ekumenska pitanja”, *Evanđeoski pregled teologije* 18 (1994.) str. 35-46.

zajedništvom mogu se zvati crkvama “utoliko što je Gospodin u njima predивно očuvao ostatak svog naroda, koliko god žalosno razasut i razbacan.” Rani zagovornici vjerske tolerancije mogli su se naći među iznimno različitim skupinama, što se često nazivalo “radikalnom reformacijom.” Iako su anabaptisti bili strašno progonjeni sa svih strana, Calvin je donekle osuđivao njihovu doktrinu, a kasnije im je koristila zaštita prelata kao što je bio bazelski knez-biskup.

5. Zajednički izazov

(22) U ovom odjeljku smo, uz pomoć Božjeg Duha, prepoznali gdje je *ko-inonia* u životu Trojstva, u kojem naše obje zajednice uživaju. Stoga smatramo svojom obvezom pokrenuti se iz tog jedinstvenog stanja jedinstva sa životom Trojstva u iskustveno zajedništvo jedni s drugima. U tu svrhu trebamo poduzeti potrebne korake kako bismo pretočili ovo ponovno otkriće u eklezijalne sveze koje će biti izričaj postojećeg jedinstva. Ako se Bog ne odnosi prema nama kao da smo odvojeni od Njega, zašto bismo mi i dalje živjeli odvojeno jedni od drugih?

C. Neke dimenzije Crkve

1. Podrijetlo crkve

(23) I evanđeoski i katolički vjernici u Pedesetnici vide rađanje crkve novog zavjeta (Dj 2). Prisutnost ljudi iz svih naroda na Pedesetnici predstavlja univerzalnu misiju Crkve. Oni se slažu da je crkva izgrađena na prorocima i apostolima, kojima je Krist kamen temeljac (Ef 2,20). U evangelizacijskoj misiji apostola vide utemeljenje lokalnih crkava. Zajednici lokalnih crkava u Novom zavjetu služila je apostolska misija i Jeruzalemski sabor (Dj 15). Međusobno podupiranje, pisma preporuke, skupljanje financijske pomoći za druge crkve i uzajamna gostoljubivost odlikuju zajedništvo među crkvama. Evanđeoski i katolički vjernici prepoznaju koliko su događaji što su uslijedili bili važni za život crkve, ali im pridaju različitu težinu i značaj.

2. Lokalna i univerzalna Crkva

a. Evanđeosko i katoličko stajalište

(24) Za današnje evanđeoske vjernike pojam “lokalna crkva” se odnosi na zajednicu vjernika na određenom mjestu. Za katolike, “lokalna”, odnosno “partikularna” crkva se odnosi na dijecezu, koja se sastoji iz više župa nad kojima je biskup, kojem prezbiteri i drugi pastoralni svećenici pomažu vjerno služiti evanđelju.

(25) Katolici vide djelo Svetog Duha u brojnim značajnim događajima u prvoj Crkvi. Među njima je i shvaćanje da su biskupi nasljednici apostola, nastanak triju službi biskupa, svećenika i đakona, razjašnjavanje apostolske vjere osobito pomoću ekumenskih sabora i univerzalnih vjeroispovijedi, te postupno prihva-

ćanje efektivnog vodstva rimskog biskupa nad cijelom crkvom. Od najranijih vremena rimski biskup je imao važnu ulogu u njegovanju zajedništva među lokalnim crkvama s biskupom na čelu, što je bio prvotni oblik primata, koji se tijekom stoljeća razvio. Drugi vatikanski sabor je donio veći naglasak na međusobne odnose između lokalnih crkava i rimske crkve.

(26) Evanđeoske vjernike se u velikoj mjeri može naći u protestantskim i pentekostnim crkvama, koje uglavnom stavljaju veći naglasak na lokalne crkvene zajednice kao mjesto propovijedanja Božje riječi, podjeljivanja sakramenata i okupljanja Božjeg naroda. Evanđeoski vjernici žive u raznim crkvenim strukturama. Crkve koje vuku podrijetlo iz "magisterijalne" reformacije (luteranska, reformirana), kao i anglikanska i metodistička crkva, posjeduju snažan osjećaj univerzalnosti crkve u vremenu i prostoru, ali način njihovog funkcioniranja naglašava regionalno ili nacionalno tijelo te, na primjer, smatra regionalne ili nacionalne sinode značajnima. Gotovo sve crkve su prihvatile kongregacionalizam koji koncentrira odgovornost na lokalnu zajednicu. Ova zajednica predstavlja konkretno utjelovljenje *koinonie* Duha. Ona je mjesto održavanja duhovnog života, uzajamnog izgrađivanja putem različitosti darova i osposobljavanja za službu u svijetu. Slobodne crkve izražavaju solidarnost putem međunarodnih agencija ili saveza, bili oni denominacijski ili nenedenominacijski. Anabaptisti imaju osobito snažnu tradiciju života zajednice. Revna discipliniranost pretvara zajednicu u usko povezanu obitelj vjere. Tijekom povijesti su se sve ove crkve morale boriti protiv tendencija za razdjeljivanjem te, u kontekstu sekularizacije, destruktivnih utjecaja individualizma. *Lausanski zavjet* iskreno priznaje: "Priznajemo da je naše svjedočenje često bivalo zasjenjeno grešnim individualizmom i nepotrebnim dupliciranjem. Zavjetujemo se u traganju za dubljim jedinstvom u istini, klanjanju, svetosti i poslanju" (*Lausanski zavjet* 7).

(27) Dok katolička ekleziologija rezervira izvjesne sakramentalne funkcije za biskupe koji su primili puninu sakramenata zaređenja, većina evanđeoskih crkava koncentrira vodstvo na službu "pastora", čija uloga se smatra paralelnom ulogama *episkoposa/presbyterosa* iz Novog zavjeta. (Pastor može biti starješina koji poučava uz asistenciju starješina koje upravljaju crkvom ili župom, 1 Tim 5,17). Drugi evanđeoski vjernici, čak i u nekim slobodnim crkvama, imaju definiranu službu nadgledanja, ali razlika je nevelika: biskup (odnosno, nadzornik) obavlja administrativne zadatke, ali nema konkretne sakramentalne uloge, što je kao koncepcija strano evanđeoskom tumačenju službe.

(28) Globalno zajedništvo se među evanđeoskim vjernicima uglavnom ispoljava putem labavo povezanih mreža globalnih saveza (među kojima W.E.A. polaže najutemeljenije pravo na legitimno predstavljanje) i paracrkvene organizacije (npr., Međunarodno udruženje evanđeoskih studenata – *IFES*, tj. *STEP u Hrvatskoj*, op. prev.) Ovi entiteti pružaju dragocjene kanale komunikacije i suradnje.

(29) S katoličke strane, Drugi vatikanski sabor ponovno je istaknuo ključni značaj lokalne crkve (dijeceze) kao mjesta propovijedanja evanđelja i podjeljivanja sakramenata. Crkva se najjasnije razotkriva onda kad se ljudi okupe oko oltara pod predsjedanjem biskupa potpomognutog ostalim svećenstvom (vidi SC 41 i LG 26). Na svakoj euharistiji cijela je crkva prikazana predsjedateljevim izričajem jedinstva s lokalnim biskupom, drugim biskupima te osobito s rimskim biskupom u središtu zajedništva.⁹ Biskupi u nacionalnim i regionalnim konferencijama pozvani su predstavljati svoje partikularne crkve. Katolici govore o univerzalnoj crkvi, poput regionalne crkve, kao o zajednici partikularnih crkava na čelu s njihovim biskupima i u zajedništvu s rimskim biskupom. Međutim, ipak priznaju da se Kristova Crkva ne može isključivo poistovjećivati s Katoličkom Crkvom. (vidi LG 8).

b. Sličnosti i razlike između katoličkih i evandeoskih vjernika

(30) Premda svakako ne eliminira neslaganja s evandeoskim protestantizmom, ovakav noviji razvoj katoličke ekleziologije omogućuje uzajamno razumijevanje. Katoličke *Episkopalne konferencije* i *Sinode orijentalnih katoličkih crkava* mogu, na nacionalnoj i regionalnoj razini, stupiti u dijalog s nacionalnim i regionalnim evandeoskim crkvama, savezima i organizacijama. Osim toga, dijecezanski biskupi mogu se odnositi prema evandeoskim dužnosnicima kao svojim parnjacima, čak i ako ovi nisu biskupi. Obnovljeni naglasak katolika na lokalnoj crkvi i evandeoskih vjernika na globalnom zajedništvu donio je izvjesne sličnosti.

(31) Katolici govore o reciprocitetu između univerzalne i partikularne crkve, ali ne smatraju univerzalnu crkvu federacijom lokalnih crkava. Katolici u izvjesnom smislu mogu priznati prioritet crkve jer, kako je rečeno na Drugom vatikanskom saboru: "... u njima i iz njih postoji jedna i jedina katolička Crkva" (LG 23). Međutim, da bi se izbjegli nesporazumi, Sabor isto tako potvrđuje da je svaka partikularna crkva "na sliku sveopće Crkve" (*ibid.*). Biblijski dokaz, kako ga tumači katolička teologija, ukazuje na to da je crkva nastala kao jedna zajednica kojoj su se ljudi priključivali putem vjere i krštenja.¹⁰

9 Ovakva ekleziologija ukazuje na viziju univerzalne crkve kao mreže lokalnih crkava u zajedništvu. Prema *Posebnoj skupi sinode biskupa iz 1985.*: "Ekleziologija zajednice je središnja i temeljna ideja dokumenta Sabora. *Koinonia/communio*, utemeljena na Svetom pismu, smatrala se vrlo bitnom u ranoj Crkvi i u Orijentalnim crkvama do današnjeg dana. Stoga je Drugi vatikanski sabor učinio više kako bi se Crkva kao zajednica mogla bolje shvatiti i konkretno ugraditi u život [*Relatio Finalis*, II, C), 1)].

10 "Kongregacija o doktrini vjere" u svojem pismu biskupima o "*Izvjesnim aspektima Crkve koji se shvaćaju kao zajednica*" ističe prioritet univerzalne nad partikularnom crkvom (vidi *Podrijetlo* 22 [25. lipnja 1992.] str. 108-112). U svojoj prezentaciji o *Lumen Gentium* na Međunarodnom sastanku o prihvaćanju Drugog vatikanskog sabora od 27. veljače 2000. kardinal Ratzinger je objasnio da je zajednica od 120 na koje je Sveti Duh sišao (*Dj* 2,1-4) predstavljala obnovu zajednice Dvanaestorice, koji su poslani donijeti evanđelje do krajeva zemlje. Ova zajednica bila

(32) Evanđeoski vjernici vjeruju da je crkva stvorena Riječju (*creatura verbi*). Riječ je otkrivena u Kristu, zapisana je u Svetom pismu, a prihvaća se posredstvom slušanja. Riječ zaziva vjeru i zajednicu vjere u vremenu i prostoru: vidljivu crkvu. Međutim, Bog će donijeti konačni sud o vjernicima i nevjernicima u vidljivoj crkvi. Bog poznaje one koji su Njegovi. “U svijetu crkva postaje vidljiva u lokalnim zajednicama koje se okupljaju i čine sve ono što, prema Svetom pismu, crkva treba činiti. Krist je glava crkve. Svatko tko je osobno ujedinjen s Kristom po vjeri pripada Njegovom tijelu te je po Duhu ujedinjen sa svim drugim istinskim Isusovim vjernicima” (*Amsterdamska deklaracija* 9).

(33) Evanđeoski vjernici, kao i katolici, prepoznaju vrijednost globalnog zajedništva, ali zbog različitih teoloških pretpostavki i drugačijih tumačenja određenih biblijskih tekstova drže različita gledišta o odnosu univerzalne crkve i lokalnih crkava. Evanđeoski kršćani pod univerzalnom crkvom misle na sve ljude u svim razdobljima koji su vjerom prihvatili spasenje u Kristu. Pod svima misle i na vjerne rimokatolike. Evanđeoski vjernici se služe Lutherovim razlikovanjem nevidljive i vidljive crkve. Oni potvrđuju univerzalnu crkvu, čija je sveza jedinstva – Kristov Duh – nevidljiva (Ef 4,3-4); naglašavaju uključivanje “samo po vjeri”, i to vjeri po kojoj svi sudjeluju u darovima Duha (Gal 3,2). Međutim, Krist je želio da se ustanove i vidljive crkve u koje će se ljudi uključivati (vodenim) krštenjem. Premda primarno lokalne, ove zajednice mogu posegnuti za federacijama i savezima kako bi izrazile univerzalni karakter naravi i misije crkve.

(34) Vidljive strukturne i organizacijske manifestacije crkve oblikovane su određenim povijesnim situacijama, i mogu se promijeniti. Što se većine evanđeoskih vjernika tiče, Biblija ne pruža kruti obrazac za organiziranje crkve u svakom vremenu i na svakom mjestu. Oni u Novom zavjetu pronalaze veliki stupanj različitosti u modelima misije i crkvenog poretka. Za razliku od katoličke ekleziologije, evanđeoski vjernici drže da postoje različiti oblici crkvenog poretka, ali da te razlike nisu smetnja zajedništvu niti članstvu u vidljivoj crkvi.

(35) Većina evanđeoskih vjernika se slaže da je univerzalna crkva, kao nevidljiva institucija, konkretno ispoljena u vidljivim crkvama u određenom vremenu i prostoru, te u translokalnim vezama koje one gaje. Oni priznaju da korelacija između vidljivog i nevidljivog nije savršena. Na primjer, postoje i “lažna braća” (Gal 2,4) koja zapravo ne pripadaju (1 Iv 2,19). Premda odnos između članstva u vidljivoj i nevidljivoj crkvi i krštenja varira među evanđeoskim vjernicima, ove razlike ne ometaju zajedništvo i suradnju. Krist je vidljivim zajednicama podario institucije kako bi se one mogle izgrađivati i ispuniti svojom misijom u svijetu.

je Novi Izrael. Vidi Joseph Ratzinger: “L’eclesiologia della Costituzione Lumen Gentium”, *Il Concilio Vaticano II, Recezione e attualità alla luce del Giubileo*, Rino Fisichella (ed.), (Milano, 2000.) str. 66-81.

3. Kombinacija osobnoga i institucionalnoga u *Koinoniji*

a. Uređena zajednica ljudi

(36) Evandeoski i katolički vjernici u svjedočanstvu Novog zavjeta prepoznaju uređenu zajednicu ljudi koji imaju istu vjeru i misiju koje su, pod Kristom, vodili apostoli (1 Kor 11-14; Rim 12; Ef 4). Prepoznajemo da su u poslanicama navedene različite službe (1 Pt 5; 1 Tim 3; Titu), iako ih mi drugačije vrednujemo i donosimo različite prosudbe o njihovom kontinuitetu u suvremenoj crkvi. Međutim, i jedni i drugi potvrđujemo da su red i disciplina okvir eklezijalne zajednice (1 Kor 14,33. 40).¹¹

(37) Ideja o crkvi kao zajednici proistekla je iz povratka bogatom izvoru biblijskog i patrističkog materijala. Na nju su utjecali i personalistički pristupi suvremenog svijeta, nasuprot prenaplašenim formama institucionalizma i individualizma. Sociolozi već dugo razlikuju društvo i zajednicu. Ovo je u eklezijologiji ranog 20. stoljeća dovelo do dualizma između crkve zakona i crkve ljubavi. Pio XII, je u svojoj enciklici o mističnom tijelu poučavao da ove suprotnosti ne stoje u crkvi, koja je u isti mah i mistična unija i organizirano društvo.

b. Katolička stajališta

(38) Drugi vatikanski sabor se u svojem Ustavu Crkve u ovom pitanju držao učenja Pija XII. Opisuje crkvu kao jedinstvenu realnost koja se preklapa unutar sebe ("*unam realitatem complexam*" [LG 8]), koja je i vidljiva i nevidljiva, mistična i hijerarhijska. Međutim, Sabor smatra da vidljiva dimenzija Crkve služi nevidljivoj. Crkva je božanski obdarena doktrinama, sakramentima i službama u cilju ostvarenja i označavanja nadnaravnog zajedništva života, ljubavi i istine među članovima (vidi LG 14, 18, 20, 21). Sabor predstavlja i samu crkvu kao sakrament (LG 1).

(39) Težnja Drugog vatikanskog sabora ka kolegijalnijoj eklezijologiji pokazuje veći naglasak na onom osobnom. I dok je Prvi vatikanski sabor govorio o tome kako papa ima jurisdikciju nad drugim biskupima katoličke zajednice, Drugi vatikanski sabor razjašnjava ovo predašnje učenje govoreći da biskupi moraju biti u "hijerarhijskom zajedništvu" s papom kako bi mogli obavljati svoje ovlasti poučavanja i vođenja pastirske brige o stadi (vidi LG 22, CD 5). Konceptija "hijerarhijskog zajedništva" ne eliminira sudski aspekt, ali ipak iziskuje vladanje putem dijaloga i konsenzusa, a ne putem zapovijedanja.

c. Evandeoska stajališta

(40) Evandeoski vjernici općenito smatraju da je crkva u prvom redu zajednica ljudi, a tek onda institucija. Primjerice, Abraham Kuyper izjavljuje: "Crkva nije spasenjska agencija koja donosi milost kao lijek, niti mistični red koji svojim

11 Pio XII, Enciklika *Mystici corporis Christi* 79.

magičnim moćima vlada nad laicima. Crkva nije ništa drugo nego skupina *vjerujućih osoba koje ispovijedaju vjeru*.¹² *Lausanski zavjet* iz 1974. godine tvrdi: "Crkva je prije svega zajednica Božjih ljudi, a ne institucija, i ne smije se poistovjetiti ni s jednom određenom kulturom, društvenim ili političkim sustavom, kao ni ljudskom ideologijom." (*Lausanski zavjet* 6). Međutim, većina evanđeoskih vjernika kategorično zadržava uvjet reda i discipline te afirmira institucijsku dimenziju crkvenog života.

d. Zajednička opažanja

(41) Katolički i evanđeoski vjernici nailaze na sličnosti u razumijevanju načina na koji red i disciplina služe *koinoniji* crkve. Katolici su ponovno počeli naglašavati značaj osobnoga u shvaćanju crkve. Evanđeoski vjernici pokazuju sve veći interes za vidljive izričaje jedinstva u životu crkve izvan ograničenja svoje denominacije. Takvo dodirivanje u našim shvaćanjima biblijskog pojma *koinonia* omogućuje nastavak dijaloga.

D. Pripremanje za drugačiju budućnost

(42) Zatim postoje i različitosti u uvjerenjima katolika i evanđeoskih vjernika. Međutim, ove različitosti nisu tek puko protivljenje, i ispitane su u našim razgovorima uz plodove. Naše uzajamno razumijevanje otvorilo je mogućnost za daljnji dijalog.

(43) U zaključku ovih promišljanja još jednom shvaćamo koliko su naše podjele pogodile ljude kojima služimo. Ne možemo vratiti povijest, ali možemo se pripremiti za drugačiju budućnost.

(44) Shvaćamo potrebu za duhom pokajanja pred Bogom, jer nismo se dovoljno potrudili iscijeliti podjele, koje predstavljaju skandal za evanđelje. Molimo se da nam Bog podari duh *metanoije*. Trebamo nastaviti ovo proučavanje i suočiti se s pitanjima koja su nas razdijelila. Uz to, moramo preispitati prakse kojima nekritično nastavljamo promicati predrasude iz prošlosti.

(45) Zar se ne možemo zapitati razumijemo li dovoljno u kojoj mjeri već jesmo ujedinjeni? Na primjer, kad katolici na misi začuju riječi kanona: "da ojačaš u vjeri i ljubavi svoju hodočasničku Crkvu na zemlji, Tvoga slugu Papu... , našeg biskupa... , i sve biskupe sa svećenstvom i sve ljude koje je Tvoj Sin zadobio za Tebe", shvaćaju li da se među tima koje je Sin zadobio za Oca nalaze kršćani od kojih su odijeljeni i s kojima, budući da je Krist otkupio i njih, dijele duboke poveznice u kršćanskom životu? A kad evanđeoski kršćani mole za život, misiju i jedinstvo "Crkve", shvaćaju li uistinu da ta Crkva obuhvaća i katolike?

12 Abraham Kuyper, *Het Calvinisme*, (Kampen, Kok [1899.]) str. 53-54.

(46) U duhu poniznosti donosimo svoje brige i nade pred Gospodina.

KATOLIČKI I EVANĐEOSKI VJERNICI, I EVANGELIZACIJA U SVJETLU POJMA *KOINONIA*

(47) Sada ćemo se baviti pitanjima evangelizacije, prozelitizma i vjerske slobode te ćemo ih istražiti u kontekstu teologije pojma *koinonia*. Čineći to, mogli smo učiti iz nekih zaključaka drugih dijaloga o tim pitanjima i gradili smo na njihovom temelju.

(48) Evanđeoski i katolički vjernici se slažu da svaki kršćanin ima pravo i obvezu govoriti o vjeri i širiti je: "Protivno je Kristovoj poruci, putovima Božje milosti i osobnom karakteru vjere koristiti se bilo kojim sredstvima koja bi umanjila ili omela slobodu pojedinca da izvrši osnovno kršćansko predanje" (B 34). Budući da ćemo se u ovom dijelu usredotočiti na evangelizaciju, sad možemo ukratko naznačiti kako katolički i evanđeoski vjernici shvaćaju ovu odgovornost.

A. Naša stajališta o evangelizaciji i evangeliziranju

1. Katoličko stajalište

(49) Katolici gledaju na evangelizaciju u kontekstu misije Crkve. U tom pogledu, "evangelizacija je složen proces koji obuhvaća mnoge elemente, npr., obnovu ljudske naravi, svjedočenje, javno navješćivanje, bezrezervno prihvaćanje i stupanje u crkveno zajedništvo, usvajanje izvanjskih znakova i apostolskih djela" (EN 24).

(50) "Evangelizacija će u svom temelju, središtu i vrhuncu uvijek imati njegovu cjelokupnu dinamičnu silu i jasnu deklaraciju: u Isusu Kristu... spasenje se nudi svakom ljudskom biću kao dar milosti i milosrđa samoga Boga" (EN 27; vidi RM 44). Ona obuhvaća navješćivanje radosne vijesti s ciljem kršćanskog obraćenja muškaraca i žena (vidi RM 44-46). Međutim, ona obuhvaća i napore "za obraćanje, kako individualnih svijesti ljudi, tako i njihovih kolektivnih svijesti, svih stavova u koje su uključeni i, konačno, njihovih života i cijele sredine koja ih okružuje" (EN 18). Stoga se "evangelizacija treba postići... temeljito, dopirući do samog središta i korijena života. Evanđelje mora obogatiti kulturu i cjelokupni čovjekov način života..." (EN 20). Putem inkulturacije, Crkva utjelovljuje evanđelje u raznim kulturama, "prenoseći im svoje vrednote, u isti mah prihvaćajući dobre elemente koji u njima već postoje i obnavlja ih iznutra." (RM 52; vidi EN 20).

(51) Postoje različite aktivnosti u *Misiji crkve*, u skladu s različitim okolnostima u kojima se provodi. Promatrajući današnji svijet sa stajališta evangelizacije, možemo razabrati tri situacije. (a) Ljudi, skupine i sociokulturni konteksti u ko-

jima Krist i Njegovo evanđelje nisu poznati. U ovom kontekstu katolici govore o misiji *ad gentes*. (b) Kršćanske zajednice s adekvatnom i solidnom eklezijalnom strukturom; njihova vjera i kršćanski život ispunjeni su žarom, a primanje sakramenata predstavlja temelj (vidi EN 47). U ovim zajednicama crkva obavlja svoje aktivnosti i vrši pastoralnu skrb. (c) Srednja situacija, na primjer, u zemljama s drevnim kršćanskim korijenima, gdje su čitave skupine krštenih izgubile vjeru. U takvom slučaju je potrebna nova, odnosno ponovna evangelizacija. Granice između te tri situacije “ne mogu se jasno definirati, a nezamislivo je stvarati barijere između njih ili ih smještati u zaštićene odjeljke” (RM 34). Došlo je do sve veće međuzavisnosti između raznih spasenjskih aktivnosti u crkvi.

2. Evanđeosko stajalište

(52) Za evanđeoske vjernike suština i srž misije jest navješćivanje. Međutim, to je srž, a ne sveukupnost misije Crkve u Božjem naumu otkupljenja. *Lausannski zavjet* govori o ovoj sveobuhvatnoj misiji kao o “evangelizaciji” (*Lausannski zavjet*, Uvod) i smješta je u trojstveni okvir: “Ispovijedamo vjeru u jednoga i vječnoga Boga, Stvoritelja (Iz 40,28) i Gospodara svijeta, Oca, Sina i Duha Svetoga (Mt 28,19), koji upravlja svime po naumu svoje volje (Ef 1,1). On je iz svijeta pozivao svoj narod (Dj 15,14) i slao ga natrag u svijet (Iv 17,18) da mu bude slugom i svjedokom, za širenje svoga Kraljevstva i izgradnju Kristova Tijela, na slavu svoga imena. (Ef 4,12)” (*Lausannski zavjet* 1).

(53) *Lausannski zavjet* opisuje misiju u njezinom najobuhvatnijem smislu kao “kršćansku prisutnost u svijetu” (*Lausannski zavjet* 4), koja se sastoji od “požrtvovne službe” i iziskuje “duboko i skupo prodiranje u svijet” te treba “prožeti nekršćansko društvo” (*Lausannski zavjet* 6). Budući da su Kristovi sljedbenici uključeni u misiju trojedinog Boga, koji je i tvorac i sudac svega, kršćani trebaju biti jednako kao On zainteresirani za pravdu (Post 18,25) i izmirenje cijelog ljudskog društva, kao i za oslobođanje muškaraca i žena od svih oblika potlačenosti (Ps 45,7; Iz 1,17). Budući da su svi ljudi stvoreni na Božju sliku, “svaki pojedinac, bez razlike na rasu, religiju, boju kože, kulturu, stalež, spol ili dob (Lev 19,18; Lk 6,27.35), posjeduje prirodno dostojanstvo, zbog kojeg zavređuje poštovanje, i ne smije biti izrabljiv” (Jak 3,9, *Lausannski zavjet* 5). Kad se osoba nanovo rodi, rađa se u Kristovom kraljevstvu “i nije nam dužnost samo pokazivati već i širiti pravednost (Mt 5,20, Mt 6,33) usred nepravednosti svijeta” (*ibid*).

(54) Iako je misija trojedinog Boga opsežna kao i “Božja kozmička svrha” (*Lausannski zavjet* 6) te poziva Božji narod na ovu sveobuhvatnu misiju, evanđeoskim vjericima je osobito važno navješćivati od naprijed i iz središta. Shodno tome, *Lausannski zavjet* opisuju “samu evangelizaciju” kao “naviještanje povijesnog i biblijskog Krista Spasiteljem (1 Kor 1,23, 2 Kor 4,5) i Gospodinom, u cilju poticanja ljudi da mu priđu i budu pomireni s Bogom” (2 Kor 5,11.20, *Lausannski zavjet* 4). Nadalje, *Lausannski zavjet* kategorično naglašava primarnost evanđelja

kao navješćivanja: "U poslanju Crkve, evangelizacija zauzima prvo mjesto". Izjava *Svjetskog evanđeoskog saveza* koja je uslijedila ponovno je naglašavala ključnu ulogu evangelizacije. Pa ipak, ovaj dokument ne promatra evangelizaciju kao "odvojenju temu, jer je smatramo neodvojivim dijelom našeg sveukupnog kršćanskog odziva na ljudske potrebe" (Mt 28,18-21, *Konzultacije o Crkvi suočenoj s ljudskom potrebom*. Wheaton, 1983., Uvod). Jasno da se Veliko poslanje ovdje promatra kao poziv na cjelokupnu misiju, u čijem je središtu pozivanje svih ljudi da vjeruju u Isusa Krista.

B. Stare napetosti u novom kontekstu pojma *koinonia*

(55) Naše je zajedničko vjerovanje da je Bog poslao Svetog Duha u svijet kako bi postigao pomirenje svijeta s Bogom. Oni kojima je Duh poslan sudjeluju u misiji Duha. Srž misije Duha jest *koinonia*, zajednica pojedinaca koji su u zajedništvu s Bogom Ocem, Sinom i Svetim Duhom.

(56) Stvarna *koinonia*, u kojoj već sada sudjelujemo, potencira naš zajednički interes za zajedničkim promatranjem pitanja vjerske slobode i prozelitizma, koja su nas razdvojila. Vjerujemo da se ova dva pitanja – pitanje vjerskih sloboda i pitanje prozelitizma – ne mogu tretirati kao potpuno odvojene stvari, nego ih treba gledati kao čvrsto povezane i zajednički ih promatrati kao povezane probleme, sagledavajući ih u kontekstu značenja evangelizacije i mogućnosti zajedničkog svjedočanstva. Evanđeoski i katolički kršćani sada mogu prepoznati da i jedni i drugi dijele stvarno, premda nesavršeno, zajedništvo jedni s drugima, te da mogu početi skromnim koracima koračati ka potpunijem zajedništvu u Kristu po Svetom Duhu. Međusobno povezane komponente koje su nužne za unapređivanje *koinonije* jesu pokajanje, obraćenje i predanje, gdje se trebamo posvetiti konvergencijama koje su već nastale u našem zajedničkom životu.

(57) Prva komponenta je *pokajanje*: radikalno odvratanje od navika razuma i srca koji ne ispunjavaju Božje ciljeve i dizajn. Njegovi ciljevi su postizanje zajednice između pojedinaca i Boga te između zajednica čije jedinstvo je proizvod rada Duha. Bog želi da Crkva bude glavni instrument *koinonije* za sve narode u Bogu. Stoga je pomirenje naših kršćanskih zajednica hitno.

(58) Druga komponenta za unapređivanje *koinonije* je *obraćenje*, kada se u Kristu vjerom okrećemo k Bogu i Njegovoj spasonosnoj poruci. Samo kršćansko obraćenje je trostruko: moralno, intelektualno i religiozno. Pri moralnom obraćenju smo po milosti oslobođeni kako bismo mogli cijeliti ono što Bog cijeni i vršiti ono što Bog traži. Pri intelektualnom obraćenju otkrivamo i prihvaćamo istinu. Pri religioznom obraćenju se nastanjujemo u Božjoj ljubavi.

(59) Treća komponenta koju Duh omogućuje jeste okretanje jednih k drugima u našem *predanju* da navijestimo evanđelje. Katolički i evanđeoski vjernici

žele, u svojim evangelizacijskim naporima, naučiti kako voljeti jedni druge. Postoje znaci preklapanja po pitanju toga kako trebamo sudjelovati u misiji Duha kad propovijedamo radosnu vijest. Naše dvije tradicije posjeduju razumijevanje ovog neiscrpnog izvora. To razumijevanje se treba zadržati u našem djelu evangelizacije kako bismo mogli nadopunjavati i afirmirati međusobna nastojanja.

1. Pokajanje: Od čega se okrećemo?

(60) Katolički i evanđeoski vjernici su pozvani moliti se za milost u boljem razumijevanju Kristove volje, koju naši nekadašnji odnosi nisu odražavali (P 108). Naše podjele iz prošlosti su dovele do konflikata u evangelizaciji.

Međutim, u Manili 1989. godine evanđeoski vjernici su poticali jedni druge:

“Evangelizacija i jedinstvo u Novome zavjetu blisko su povezani. Isus je molio da jedinstvo njegova naroda odražava njegovo jedinstvo s Ocem, kako bi svijet mogao vjerovati u njega, a Pavao potiče Filipljane da se “jednodušno zajednički bore za evanđeosku vjeru”. Za razliku od ove biblijske vizije, posramljeni smo zbog sumnji i suparništva, dogmatizma u nebitnim stvarima, borbi za prevlast i izgrađivanja vlastitih kraljevstava koje narušavaju naše evangelizacijsko svjedočanstvo. “ (*Manilski proglas* 9).

Papa Ivan Pavao II je u ime katoličkih vjernika zatražio Božje oprostjenje za grijeh protiv jedinstva ovom molitvom:

“Milostivi Oče,
u noći prije svojeg stradanja
Tvoj Sin se molio za jedinstvo onih
koji vjeruju u Njega,
ali u neposluhu Njegovoj volji
vjernici su se usprotivili jedni drugima i razdijelili se,
te su međusobno osuđivali jedni druge
i borili se jedni protiv drugih.
Što prije molimo za Tvoj oprost
i molimo za dar srca pokajana
kako bi svi kršćani, izmireni s Tobom i jedni s drugima,
mogli, u jednom tijelu i jednom duhu,
iznova doživjeti radost punog zajedništva.
Molimo po Kristu Gospodinu našem.”¹³

(61) Kad je riječ o “prozelitizmu”, valja naglasiti da se u posljednjih nekoliko godina značenje ove riječi u izvjesnim krugovima bitno promijenilo. U Bibliji riječ

13 Vidi Ivan Pavao II: “Univerzalna molitva za oprostjenje, III. Ispovijedanje grijeha kojima smo narušili jedinstvo Kristovog tijela”, tijekom Liturgije prve nedjelje korizme, Bazilika sv. Petra, (grad Vatikan, 12. ožujka 2000.). Vidi: Papinski savjet za promicanje kršćanskog jedinstva, grad Vatikan, *Informativna služba* 103 (2000./I-II) str. 56.

“prozelit” nije imala negativnih konotacija. Odnosila se na nekog tko nije Izraelac, ali je vjerom u Jahvu i prihvaćanjem Zakona postao član židovske zajednice. Imala je pozitivno značenje da se osoba obratila na židovstvo (Izl 12,48-49). Kršćanstvo je prihvatilo ovakvo pozitivno i neuvredljivo značenje, a odnosila se na osobu koja se obratila s poganstva. Do 12. stoljeća su misijski rad i prozelitiziranje bili jedno te isto i nisu imali uvredljive konotacije (B 32, 33). Tek u 20. stoljeću se ovaj pojam počeo koristiti u smislu zadobivanja tuđih članova (B 33) kao nedopušteni oblik evangelizacije (P 90). Pa ipak, u nekim evanđeoskim krugovima prozelitizam ne predstavlja pogrdan pojam, dok među katolicima i u većini ekumenskih krugova jest pogrdan. Nastojanja “pridobivanja članova iz drugih crkava” (B 33) nepoštenim sredstvima je negativan i pogrdan vid prozelitizma. Članovi naših zajednica snose odgovornost za ovaj negativni oblik prozelitizma. Njega treba izbjegavati.

(62) Stoga potvrđujemo “da se naredni postupci trebaju izbjegavati: nuđenje vremenitih ili materijalnih poticaja... neprikladno upravljanje teškim situacijama... korištenje političkog, društvenog i gospodarskog pritiska u cilju zadobivanja obraćenika... ispoljavanje nepravedne i neljubazne sumnje glede drugih denominacija, uspoređivanje prednosti i ideala jedne zajednice sa slabostima i praksama neke druge zajednice” (B 36). Problem pokušaja pridobivanja članova iz drugih crkava ima značajne ekleziološke i misiološke posljedice, koje je nužno dodatno istražiti.

(63) Treba jasno razlikovati neetične metode evangelizacije od legitimnog uvjeravanja uz izlaganje evanđelja. Ako kršćanin koji čuje odgovorno izlaganje evanđelja svojom slobodnom voljom odluči priključiti se drugoj kršćanskoj zajednici, ne treba automatski zaključiti da je njegov prelazak rezultat prozelitiziranja (P 93, 94).

(64) Evanđeosko-katolički odnosi su narušeni praksom evangeliziranja onih koji su već članovi crkve, što izaziva nesporazume i prijezir, osobito kad evanđeoski vjernici pokušaju “obratiti” krštene katolike i odvući ih od Rimokatoličke crkve. Nije u pitanju tek verbalno sukobljavanje glede različitih shvaćanja pojmova obraćenje, kršćanin i crkva. Evanđeoski vjernici govore o “nominalnom kršćanstvu”, misleći na one koji se zovu kršćanima, ali zapravo to i nisu, iako su kršteni. Postoji razlika između nominalnih kršćana i obraćenih vjernika, koji mogu posvjedočiti o živom zajedništvu s Kristom, čije ispovijedanje vjere je biblijsko i čija je vjera aktivna u ljubavi. U pitanju je jasna razlika koja je uobičajena među evanđeoskim vjernicima, koji smatraju da nominalne kršćane treba pridobiti za osobni odnos s Gospodinom i Spasiteljem. Evanđeoski vjernici žele evangelizirati nominalne članove vlastitih crkava, kao i tuđih, i smatraju ovu aktivnost autentičnim interesom evanđelja, a ne nepoštenim “okradanjem stada” (E sec. Iii). I katolici govore o “evangeliziranju” takvih ljudi, iako ih nazivaju “posrnulima” ili

“neaktivnima”, a ne “nominalnima”, te ih i dalje smatraju kršćanima, jer su u pitanju kršteni vjernici. Jasno je da su uvrijeđeni kad god evanđeoski kršćani nazivaju sve rimokatolike nominalnim kršćanima ili kad god temelje svoju evangelizaciju na iskrivljenom stajalištu o katoličkom učenju i praksi.

(65) Slažemo se da treba razlikovati osobnu procjenu doktrina i praksi neke crkve i prosudbe o nečijem duhovnom stanju, tj., o nečijem odnosu prema Kristu i Crkvi.

(66) Kad je riječ o nečijem osobnom duhovnom ili vjerskom stanju, bilo da je osoba nominalna, posrnula, neaktivna ili otpala, negativna prosudba će se smatrati nametljivom, osim ako sama osoba koja treba biti evangelizirana nije izvor takve informacije. Duhovno stanje pojedinca je uvijek misterij. Slušanje nam treba biti na prvom mjestu, s dobronamjernom pretpostavkom ljubavi, a u svakom slučaju možemo iznositi svoje poimanje i iskustvo radosne vijesti isključivo u stavu potpunog poštovanja prema osobama koje želimo evangelizirati. Takav stav trebamo imati i neovisno o evangelizaciji, u svim pokušajima da uvjerimo braću i sestre u ono što smatramo istinom.

(67) Evanđeoski i katolički vjernici pozvani su pokajati se zbog toga što su pogrešno prikazivali jedni druge, bilo zbog lijenosti u proučavanju, nespremnosti da slušaju, zbog predrasuda ili neetičnih prosudbi (E i). Kajemo se za krivnju neznanja, čime smo zanemarivali dostupno znanje o tradiciji druge strane (P 93). Dobro smo svjesni zapovijedi: “Ne svjedoči lažno na bližnjega svoga!” (Izl 20,16).

(68) Kajemo se zbog vidova evangelizacije izazvanih konkurentnošću i osobnim prestižom, kao i zbog naših nastojanja da prikazemo vjerovanja druge vjerske zajednice nepravedno i bez ljubavi, kako bismo pridobili simpatizere (E I, str. 91, J 19). Kajemo se za korištenje sličnih metoda za zadržavanje sljedbenika. Osuđujemo konkurentne vidove evangelizacije, kojima se po navici suprotstavljamo drugim kršćanima (P 93) (vidi *DH* 4, 12; Ivan Pavao II, *Tertio millennio adveniente* 35). Svi vidovi evangelizacije trebaju predstavljati svjedočanstvo o Božjoj slavi.

(69) Kajemo se zbog nedostojnih oblika evangelizacije, kojima vršimo pritisak na ljude da promijene crkvu na način koji ne donosi slavu evanđelju, i metodama kojima kompromitiramo, a ne promičemo, slobodu vjernika i istinu evanđelja (B 31).

(70) Zato se slažemo da ćemo težiti za “obnovljenim stavovima” u razumijevanju nakana one druge strane (vidi Ef 4,23, UR 7).

2. Obraćanje: Prema čemu se okrećemo?

a. Sazrijevanje u Koinoniji

(71) Sveze koinonije, u kojima odijeljeni kršćani već sudjeluju, podrazumijevaju daljnje međusobne odgovornosti. Svatko od nas mora biti zainteresiran

za dobrobit i integritet one druge strane. Sveze *koinonije* podrazumijevaju da će kršćani u ustanovljenim crkvama štiti građanska prava drugih kršćana na slobodu govora, tiska i okupljanja. U isti mah, sveze *koinonije* podrazumijevaju da će drugi kršćani poštovati prava, integritet i povijest kršćana u ustanovljenim crkvama. Tenzije se mogu umanjiti ako kršćani koji se bave misijskim radom počnu međusobno komunicirati i nastojati što više svjedočiti zajednički, umjesto što se natječu jedni s drugima.

(72) U središtu našeg poimanja vjerskog obraćenja jest naše vjerovanje i iskustvo Božje ljubavi koja je “razlivena u srcima našim po Duhu Svetom koji nam je dan!” (Rim 5,5). “Tko god vjeruje: »Isus je Krist«, od Boga je rođen. I tko god ljubi roditelja, ljubi i rođenoga.” (1 Iv 5,1). Naši neuspjesi da volimo jedni druge jesu skandali zbog kojih postaje upitno jesmo li dopustili da ova ljubav stupi u naša srca bez smetnji. Budući da evanđeoski vjernici vjeruju da je njihova crkva – katolička, a katolici vjeruju da je njihova crkva – evanđeoska, čini se da je naša buduća zadaća bolje prepoznavati one aspekte koje svaka strana naglašava jedna pred drugom.

(73) Evanđeoski vjernici se slažu s katolicima da cilj evangelizacije jest *koinonia* s trojednim Bogom i jedni s drugima. Osoba stupa u ovu *koinoniju* obraćenjem Kristu po Duhu u brižnoj zajednici vjere, koja navješćuje Božju vladavinu i i svjedoči o njoj. Katolici se slažu s evanđeoskim vjernicima da svi kršćani, iz koje god zajednici bili, mogu doživjeti osobno zajedništvo s Isusom kao Gospodinom i Spasiteljem. Na temelju našeg stvarnog, ali nesavršenog zajedništva, molimo Boga da nam podari milost kako bismo se ponovno mogli posvetiti živom zajedništvu s Isusom kao Gospodinom i Spasiteljem te produbiti naše međusobno zajedništvo.

b. Vjerska sloboda

(74) Sazrijevamo u *koinoniji* kad podupiremo jedni druge i priznajemo slobodu one druge strane. Vjerska sloboda nije tek građansko pravo, nego je, uz međusobno poštovanje, jedno od načela koje oblikuje odnose među pripadnicima Kristovog tijela, pa i u cijeloj ljudskoj obitelji (P 99). Pozvani smo surađivati jedni s drugima i promicati slobodu svijesti za sve ljude, kao i braniti građanska jamstva slobode okupljanja, govora i tiska. Prepoznajući da smo u prošlosti svi mi zakazali u poštovanju ovih sloboda, katolički i evanđeoski vjernici potvrđuju pravo svih osoba da traže ovu istinu i svjedoče o njoj (J 15, P 104). Potvrđujemo pravo svakog pojedinca na slobodno prihvaćanje ili promjenu vjerske zajednice bez nasilja. Osuđujemo svaki pokušaj nametanja vjerovanja ili manipuliranja drugima u ime religije (J 15, P 102). Evanđeoski vjernici se mogu složiti sa stajalištem Drugog vatikanskog sabora glede vjerske slobode, naime da “svi moraju biti zaštićeni od prinude od pojedinaca, društvenih skupina i bilo koje ljudske sile u smislu da u vjerskim pitanjima nitko ne smije biti prisiljen postupati protivno

vlastitim vjerovanjima. Isto tako, nitko ne smije biti spriječen postupati u skladu sa svojim vjerovanjima, kako privatno, tako i javno, bilo sam ili u društvu drugih, unutar prikladnih ograničenja” (DH 2; vidi B 40).

(75) U osobi pape Ivana Pavla II Katolička crkva je priznala i ispričala se za prekršaje protiv pravednosti i ljubavi, za koje su njezini članovi bili odgovorni tijekom povijesti. Danas ona želi štiti vjerske slobode svakog pojedinca i njihovih zajednica. U isti mah je posvećena širenju poruke evanđelja svima, bez prozelitizma ili ovisnosti o državi.¹⁴ [13]

(76) Premda je vjerska sloboda od najranijih vremena bila uporište evanđeoskih vjernika, oni su pozvani iz svog sektaštva na veće uzajamno poštovanje i povećanu suradnju u misiji katoličkim duhom Johna Wesleya, probuđenjima iz 19. stoljeća i izazovima u misiji svijeta. Evanđeoski savez radi na postizanju međudenominacijskog zajedništva i suradnje u misiji. Savez je od početka zainteresiran za vjersku slobodu, pa je još 1872. lobirao za potlačene katolike u Japanu.¹⁵ Prema *Manilskom proglasu* (1989.):

“Kršćani gorljivo žele vjersku slobodu za sve ljude, ne samo slobodu za kršćanstvo. U zemljama u kojima prevladava kršćanstvo, kršćani su na čelu onih koji zahtijevaju slobodu za sve vjerske manjine. U pretežito nekršćanskim zemljama kršćani ne traže ništa više od onoga što zahtijevaju za druge u sličnim okolnostima. Sloboda za “ispovijedanje, prakticiranje i promicanje” religije, kao što stoji u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima, može i treba biti zajamčeno pravo.” (*Manilski proglas* 12.1).

“Silno se kajemo za svako nedostojno svjedočanstvo za koje bi sljedbenici Isusa mogli biti krivi” (*Manilski proglas* 12.2).

(77) Vjerska sloboda je pravo koje proistječe iz samog dostojanstva osobe, kao što je poznato u otkrivenoj Božjoj riječi: utemeljeno je u stvaranju svih ljudskih bića na Božju sliku i priliku (P 98). Građanske vlasti imaju obvezu poštovati i štiti ovo pravo (vidi DH 2). Katolici su formalno usvojili ovo stajalište na Drugom vatikanskom saboru, u *Deklaraciji o vjerskim slobodama*. Evanđeoski vjernici su u *Lausanni* 1974., *Manili* 1989. i u *Amsterdamu* 2000. potvrdili slično stajalište.

(78) Evanđeoski i rimokatolički vjernici imaju donekle drugačiji stav o teološkom i antropološkom obrazloženju ovog stava. Katolička socijalna misao temelji teoriju ovog prava na prirodnom zakonu. Ljudska prava se smatraju legiti-

14 Vidi Ivan Pavao II: “Univerzalna molitva za oprostjenje, e) Ispovijedanje grijeha počinjenih u djelima protiv ljubavi, mira, ljudskih prava i poštovanja kultura i religija”, grad Vatikan, 12. ožujka 2000.

15 Vidi I. Randall i D. Hilborn, *Jedno tijelo u Kristu: Povijest i značaj evanđeoskog saveza*, (Carlisle, 2001.) str. 98.

mnom moralnom datošću od Boga, slobodni moralni agenti imaju odgovarajuću odgovornost postupati u skladu s tim datostima. Otkrivenje se smatra nadopunom ovakvog shvaćanja prava. U evanđeoskom učenju, primat nad savješću ima božansko pravo, odnosno Božje polaganje prava na svakog pojedinca, te se stoga ljudska prava smatraju ne samo u svjetlu stvaranja, nego i u kontekstu čovjekovog pada u grijeh. Povijest grijeha čini obvezatnost prava još bitnijim. Bog i dalje traži posrnula bića u povijesti milosti koja se odvija. Katolički i evanđeoski vjernici se slažu da ljudska prava treba tumačiti i provoditi u okvirima svetopisamskog učenja i rigoroznog moralnog rasuđivanja. Treba imati obzira prema potrebama drugih, obvezama prema strankama i općem dobru (P 102, *DH* 7). Isto tako, pojmovi kojima se ljudska prava izražavaju ne smiju se pretvoriti u narcizam, agresivno inzistiranje na svojim pravima i ideologiju.

3. Okretanje jednih k drugima: izazov zajedničkog svjedočenja

(79) Ono što ostaje kao nada i izazov jest mogućnost našeg zajedničkog svjedočanstva. Zajednice kojima pripadamo smatramo odvojenima i pomazanima za misiju. Zabrinuti smo zbog sve veće sekularizacije svijeta i nastojanja da se kršćanske vrijednosti marginaliziraju. Hitno nam je biti što učinkovitiji u evangelizaciji. Nije li stoga hitno da kršćani svjedoče zajedno? U tom smislu je Drugi vatikanski sabor ovako pozvao katolike na suradnju s drugim kršćanima:

“U onoj mjeri u kojoj su im vjerovanja zajednička, oni mogu pred narodima ispovjediti zajedničku vjeru u Boga i u Isusa Krista. Mogu surađivati u socijalnim i tehničkim projektima, kao i kulturnim i vjerskim. Neka surađuju radi Krista, njihovog zajedničkog Gospodina. Neka Njegovo ime bude sveza koja ih ujedinjuje!” (AG 15).

Srž evangelizacije je apostolska vjera koju nalazimo u Božjoj riječi i vjeroispovjedima, a koja se odražava u biblijskim tumačenjima i doktrinarnom konsenzusu patrističkog doba. Mogućnost zajedničkog svjedočenja evanđeoskih i katoličkih vjernika leži u činjenici da, unatoč svojim neslaganjima, imaju mnogo zajedničkog po pitanju kršćanske vjere. Primjerice, radujemo se što možemo zajedno ispovijedati Apostolsku vjeroispovijest kao sažetak biblijske vjere.

(80) Premda priznajemo razlike koje i dalje postoje među nama, razlučujemo i dodirne točke glede potrebe i mogućnosti zajedničkog svjedočenja između naše dvije zajednice, *Amsterdamska deklaracija 2000*. opominje evanđeoske vjernike da trebaju:

“moliti i raditi na zajedništvu u istini među svim istinskim Isusovim vjernicima, te da ćemo u što je većoj mjeri moguće surađivati na evangeliziranju s drugom braćom i sestrama u Kristu, kako bi cijela crkva mogla donijeti cijelo evanđelje cijelom svijetu.” (*Amsterdamska deklaracija* 14).

A papa Ivan Pavao II pita:

“Kako ćemo, uistinu, navješćivati evanđelje pomirenja, ako nismo i sami posvećeni pomirenju među kršćanima?” (UUS 98).

Stoga se, u mjeri u kojoj nam savjest i jasno prepoznavanje slaganja i neslaganja dopušta, posvećujemo zajedničkom svjedočenju.

(81) Zaključujemo ovo izvješće udružujući jedni s drugima u duhu poniznosti, polažući svoje djelo, uz sve svoje jakosti i ograničenja, u Božje ruke. Nadamo se da će se ovi napori vršiti na slavu i hvalu Isusa Krista.

“Onomu pak koji snagom u nama djelatnom može učiniti mnogo izobilnije nego li mi moliti ili zamisliti – Njemu slava u Crkvi i u Kristu Isusu za sva pokoljenja vijeka vjekovječnoga! Amen.” (Ef 3,20-21).

KRATICE

Katolički dokumenti

AG: Drugi vatikanski sabor, Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve, *Ad gentes*

CD: Drugi vatikanski sabor, Dekret o pastirskoj službi biskupa, *Christus Dominus*

DH: Drugi vatikanski sabor, Deklaracija o vjerskoj slobodi, *Dignitatis Humanae*

LG: Drugi vatikanski sabor, Dogmatska konstitucija o Crkvi, *Lumen Gentium*

SC: Drugi vatikanski sabor, Konstitucija o svetoj liturgiji, *Sacrosanctum Concilium*

UR: Drugi vatikanski sabor, Dekret o ekumenizmu, *Unitatis Redintegratio*

EN: Paul VI, Apostolsko pismo “O evangelizaciji u suvremenom svijetu”, *Evangelii Nuntiandi* (1975), *Drugi vatikanski sabor, Dodatni poslijepomirbeni dokumenti*, Austin Flannery, O.P., ur. (Dublin, 1982), str. 711-761

RM: Ivan Pavao II, Enciklika *O trajnoj valjanosti misionarske obveze Crkve, Redemptoris Missio* (1990), (Vatikan, 1990)

UUS: Ivan Pavao II, Enciklika *O posvećenosti ekumenizmu* (1995), *Ut unum sint*, (grad Vatikan, 1995)

Evanđeoski dokumenti

Amsterdamska deklaracija: “Amsterdamska deklaracija: povelja za evangelizaciju u 21. stoljeću” (2014). *Kairos: Evanđeoski teološki časopis*. 8/2. 269-276.

Lausanski zavjet: Lausanski zavjet (2008). *Kairos: Evanđeoski teološki časopis*. 2/2. 341-348.

Manilski proglas: Manilski proglas (2008). *Kairos: Evanđeoski teološki časopis*. 2/2. 349-364.

Dijaloški dokumenti

- B: *Poziv na svjedočenje o Kristu u današnjem svijetu: Izvješće o baptističko-rimokatoličkim međunarodnim dijalozima 1984.-1988., Papinski savjet za promicanje kršćanskog jedinstva, Informativna služba [IS] 72 (1990/I) str. 5-14.*
- E: *Evanđeosko-rimokatolički dijalog o misiji 1977.-1984., Izvješće, Basil Meeking i John Stott, eds. (Grand Rapids, 1986); vidi i IS 60 (1986/I-II) str. 71-97.*
- J: zajednička radna skupina Katoličke crkve i Svjetskog saveza crkava, "Izazov prozelitizma i poziv na zajedničko svjedočanstvo", *Sedmo izvješće, Dodatak C, (Ženeva, 1998), str. 43-52, vidi i IS 91 (1996/I-II) str. 77-83.*
- P: *Evangelizacija, prozelitizam i zajedničko svjedočenje, Izvješće iz četvrte faze međunarodnog dijaloga (1990-1997) između rimokatoličke crkve i nekih klasičnih pentekostalnih crkava i lidera, IS 97 (1998/I-II) str. 38-56; vidi i Pneuma 21:1 (1999) str. 11-51.*

Preveo s engleskoga Davor Edelinski